

Т. Ярошенко, кандидат історичних наук, директор наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»:

«...Станом на 2011 р. у світі нараховується вже понад 2000 відкритих архівів, за даними Директорії репозитаріїв відкритого доступу, Реєстром репозитаріїв відкритого доступу чи за пан'європейською мережею цифрових репозитаріїв DRIVER із-понад 25 млн одиниць інформації: статті, препринти, магістерські та докторські дисертації, навчальні матеріали, архівні та музейні об'єкти тощо. Презентаційну мапу репозитаріїв у світі можна також знайти за адресою: <http://maps.repository66.org>.

Найбільше репозитаріїв функціонує у європейських країнах (45,6 %), далі йде Північна Америка (23,9 %). Кожен п'ятий репозитарій світу розміщений є в США (395), у Сполученому Королівстві їх 189, у Німеччині – 145, в Японії – 133, в Іспанії – 71, в Австралії – 64. Україна нараховує нині 28 репозитаріїв, в основному це університетські чи інститутські. Наші сусіди, для прикладу, Польща – 45, Росія – 12, Угорщина – 11, Білорусія – один. З огляду на те, що перші репозитарії в Україні (Міжнародного фонду “Відродження”, Львівського національного університету ім. І. Франка, Інституту біології південних морів, Києво-Могилянської академії, Харківської академії муніципального господарства тощо) з'явилися лише чотири-п'ять років тому, а більшість – за останні один-два роки, прогрес очевидний. До того ж репозитарії поступово, але впевнено підвищують рейтинги наших інституцій на світовій “академічній арені”. Зокрема, за січевим 2011 р. рейтингом (оцінюється обсяг та якість репозитарію, зовнішні посилання тощо) від Cybermetrics Lab Іспанської дослідницької ради (CSIC) серед 1184 репозитаріїв світу українські здобули досить гарні результати (у першій колонці таблиці вказане місце репозитарію у світовому рейтингу):

406 Харківська національна академія муніципального господарства

421 Житомирський національний університет

630 Інститут біології південних морів НАН України

642 Харківський національний університет ім. В. Каразіна

726 Інститут програмних систем НАН України

758 Національний університет “Києво-Могилянська академія”

882 Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя

1066 Одеський національний університет ім. І. Мечникова

Переважна кількість депозитів у глобальній світовій “репозитарній бібліотеці” є, звичайно, англомовними. Використовуються іспанська, німецька, японська, французька мови. У вітчизняних архівах домінують україномовні депозити. Тут важливо вимагати від автора розмістити хоча б

анотацію та ключові слова англійською, щоб індексувати працю в міжнародних пошуковиках.

Отже, ідеальної моделі репозитарію не існує. Усе ще триває становлення, напрацювання відповідних стандартів, технологій їх організації. Серед головних перешкод розвитку відкритого доступу, крім цілого пласту проблем, пов'язаних з вимогами комерційних видавництв та узгодженням авторських прав, фахівці зазначають і такі: відсутність мотивації в дослідників до додаткового розміщення в архівах своїх уже опублікованих робіт (хоча численні дослідження демонструють значно більшу кількість завантажень для робіт з відкритого доступу, їх швидше і масштабніше поширення, але чи корелює це напряду з підвищенням цитування?). Репозитарії пропонують такий самий набір сервісів, що й електронні бібліотеки. У видавців є сервіси відслідковування (аналізу) цитування (Crossref, чи Web of Knowledge, чи Scopus), а в репозитаріях їх немає (хоча це не зовсім так, узяти, наприклад, іспанську Recolecta, the Bielefeld Academic Search Engine, OAIster, SSRN та деякі інші). Google Scholar також добре індексує публікації, тоді навіщо потрібні гарвестери? Хто контролює автора: завантажив він “журнальний” варіант статті (рецензований, редактований, з пагінацією тощо) чи лише оригінальний рукопис? Також виникає ряд питань, пов'язаних з обсягами, якістю, сервісами для авторів чи користувачів, дизайном, використанням, надійністю, збереженням тощо.

Такий розвиток цілком логічний. Він має навіть свої позитиви, бо саме в таких випробовуваннях “народжується” якісно нова модель на всіх рівнях – інституційному, національному, глобальному. І нехай не все вдалося відпрацювати в цьому ще новому механізмі, але “зелений шлях”, на наше переконання, є не тільки успішним у подальшому розвитку наукової комунікації, але й неминучим. Важливо те, що значну роль у зміцненні позицій відкритого доступу, зокрема у створенні та підтримці репозитаріїв, відіграють саме бібліотеки, які починають виконувати нову видавничу роль» *(Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 5. – С. 8–9).*